

El Mare Nostrum fragmentat

*D'un imperi a tres mons: la història de com es va
trencar el mar de Roma i què va néixer de les seves
restes*

---

1 El mar que era de Roma

Imagina un imperi tan immens que envoltava completament un mar. Podies embarcar a Tarraco, navegar fins a Alexandria, vorejar les costes de Grècia i tornar a casa sense sortir mai del mateix estat, parlant sempre la mateixa llengua i pagant amb la mateixa moneda. Els romans tenien un nom orgullós i afectuós per a aquell mar que els pertanyia sencer: l'anomenaven **Mare Nostrum**, «el nostre mar». Durant segles va semblar que allò duraria per sempre. No va ser així. En aquesta unitat descobriràs **com es va trencar aquella unitat** i en quins tres mons nous es van convertir els fragments.

1.1 Un sol amo per a tot un mar

Què mantenia unit un territori tan gran? Sobretot, tres coses. La primera, una xarxa de **calçades** i de rutes marítimes que connectaven les ciutats com les venes d'un sol cos: per allà circulaven l'oli d'Hispania, el blat d'Egipte, el vi de la Gàl·lia i els luxes d'Orient. La segona, una mateixa **lleï** i una mateixa administració, de manera que un comerciant de Síria i un de la Bètica es regien per les mateixes normes. I la tercera, una cultura compartida: el **llatí** a la meitat occidental, el grec a l'oriental, i el costum de viure en **ciutats** amb fòrum, termes i teatre.

Durant molt de temps, l'imperi va viure en una relativa pau interior, la que els historiadors anomenen *pax romana*. La gent es podia sentir, alhora, de la seva ciutat i «ciudadana de Roma». Aquell sentiment de pertànyer a una sola comunitat enorme és, precisament, el que es perdria.

1.2 Per què es va esquarterar l'imperi

Cap imperi cau per una sola causa. El de Roma va anar acumulant problemes durant més de dos segles. A l'interior, l'economia es va afeblir: mantenir un exèrcit gegant i una administració immensa costava caríssim, els impostos van pujar i moltes ciutats es van empobrir. A les fronteres, la pressió de pobles veïns —els que els romans anomenaven **«bàrbars»**, que volia dir, simplement, «estrangers»— era cada cop més forta. Molts d'aquests pobles **germànics** buscaven entrar a l'imperi fugint d'altres pobles encara més terribles que empenyien des de l'est.

Per intentar governar millor un territori tan extens, els emperadors el van acabar **dividint en dues meitats**, l'occidental i l'oriental, cadascuna amb el seu emperador. Aquella divisió, pensada com una solució, va resultar decisiva: les dues meitats tindrien sorts ben diferents.

1.3 L'any 476 i el final d'una època

La meitat **occidental**, més pobra i més exposada als atacs, es va anar trencant en trossos. Diversos pobles germànics s'hi van instal·lar i hi van fundar els seus propis regnes. Finalment, l'any **476**, un cabdill germànic va destituir l'últim emperador d'Occident, un noi anomenat Ròmul Augústul, i ni tan sols es va molestar a buscar-ne un de nou. Per als historiadors, aquell gest marca el **final de l'Imperi romà d'Occident** i l'inici d'una nova època: l'**edat mitjana**.

Ara bé, retén una idea molt important per a tota la unitat: Roma no va «caure» de cop, com un edifici que s'enfonsa en un dia. Va ser un procés **lent i confús**, que va durar generacions. I, sobretot, la meitat **oriental** de l'imperi **no va caure**: va continuar viva, rica i poderosa durant gairebé **mil anys més**. El que es va trencar, doncs, no va ser «Roma»: va ser la **unitat** del Mediterrani. Aquell mar que tenia un sol amo es repartiria, amb els segles, entre tres mons diferents.

SAPS QUE...?

Ningú es va llevar el matí del 476 pensant «avui s'acaba l'edat antiga». Per a la gent del moment, la vida continuava igual que el dia abans. Que aquell any sigui una «data clau» és una decisió que van prendre molt després els historiadors, per posar una fita on en realitat hi havia un canvi gradual. De fet, el mateix nom d'*edat mitjana* es va inventar segles més tard, per anomenar l'època que quedava «al mig» entre l'antiguitat i el seu redescobriments.

ACTIVITATS

- 1 Explica què volia dir «Mare Nostrum» i quines tres coses mantenien unit l'Imperi romà.
- 2 Indica dues causes internes i una causa externa que van afeblir l'imperi.
- 3 Per què diem que Roma «no va caure de cop»? Què va passar realment l'any 476?
- 4 Explica la diferència de destí entre la meitat occidental i la meitat oriental de l'imperi.
- 5 Per què creus que els historiadors trien dates concretes (com el 476) per marcar el final d'una època, si en realitat el canvi va ser lent? Argumenta-ho.

---

2 Bizanci: la Roma que no va caure

Mentre l'Occident es desfeia en regnes germànics, a l'altra punta del Mediterrani passava just el contrari. La meitat oriental de l'imperi, que avui anomenem **Imperi bizantí**, no només va sobreviure: va prosperar. El seu emperador es considerava, amb tota naturalitat, **l'autèntic i únic emperador romà**, i durant segles va tenir motius de sobres per pensar-ho. És el primer dels tres hereus del Mare Nostrum.

2.1 Constantinoble, la ciutat dels dos mons

La capital era **Constantinoble** (l'actual Istanbul), fundada per l'emperador Constantí en un emplaçament immillorable: just on Europa toca Àsia, dominant l'estret que connecta dos mars. Era una ciutat **enorme i riquíssima**, potser la més gran del món d'aleshores, amb mercats plens de productes vinguts de la Xina i de l'Índia. Per allà passava bona part del comerç entre Orient i Occident, i això la va fer pròspera durant segles.

També era gairebé **impossible de conquerir**. Unes muralles colossals la protegien per terra, i el mar la defensava per la resta. Va resistir setge rere setge durant més de mil anys, una marca que poques ciutats de la història poden igualar.

2.2 Justinià, l'emperador que volia recuperar Roma

El moment de més esplendor va arribar al **segle VI** amb l'emperador **Justinià**. Tenia un somni ambiciosíssim: **reconquerir** les antigues terres romanes que s'havien perdut a Occident i tornar a fer del Mediterrani «el nostre mar». Durant un temps ho va aconseguir en part: els seus generals van recuperar Itàlia, el nord d'Àfrica i fins i tot el sud d'Hispània. Però aquell esforç va ser caríssim en diners i en vides, i les conquestes no van durar gaire després d'ell.

El que sí que ha durat fins avui són dues herències seves. La primera: va manar reunir i ordenar tot el **dret romà** en un gran codi de lleis. Aquell codi és la base del dret de bona part del món encara ara, també del nostre. La segona: va fer construir a Constantinoble la basílica de **Santa Sofia**, amb una cúpula tan gran i tan alta que, segons la llegenda, en veure-la acabada Justinià va exclamar que havia superat el temple més famós de l'antiguitat.

2.3 Una fe i una cultura pròpies

Tot i sentir-se romans, els bizantins eren cada cop més diferents dels romans antics. La seva llengua de cultura no era el llatí, sinó el **grec**. I la seva manera d'entendre el cristianisme també va anar agafant trets propis, fins que, amb els segles, l'Església d'Orient i la de Roma es van separar definitivament: així va néixer l'**Església ortodoxa**, amb les seves esglésies de cúpules daurades, les seves icones i els seus propis rituals.

Bizanci va ser, doncs, un pont viu entre el món antic i el medieval: va conservar i copiar molts textos dels antics grecs que a l'Occident s'havien perdut, i els va transmetre al futur. Va resistir fins l'any

1453, quan Constantinoble va caure finalment en mans dels turcs otomans. Mil anys després del 476, l'última espurna de l'Imperi romà s'apagava a l'altra punta del mar.

SAPS QUE...?

Els bizantins mai es van dir «bizantins» a si mateixos: aquesta paraula la vam inventar molt després. Ells es consideraven, simplement, **romans** (*romaioi*, en grec). I tenien una arma secreta llegendària, el «**foc grec**», un líquid inflamable que llançaven des dels vaixells i que cremava fins i tot sobre l'aigua. La seva fórmula era un secret d'estat tan ben guardat que, encara avui, ningú no la coneix del cert.

ACTIVITATS

- 6 On era Constantinoble i per què el seu emplaçament era tan avantatjós?
- 7 Explica les dues grans herències de Justinià que han arribat fins als nostres dies.
- 8 Esmenta tres trets que feien els bizantins diferents dels romans antics.
- 9 Per què podem dir que Bizanci va ser «la Roma que no va caure»? Fins a quin any va durar?

---

3 L'islam: una fe nova canvia el mapa

El segon hereu no va sorgir de dins de l'antic imperi, sinó d'un lloc que els romans gairebé ignoraven: els deserts d'**Aràbia**. D'allà sortiria, en molt poc temps, una religió nova i un imperi immens que canviarien per sempre la cara de la Mediterrània i de bona part del món.

3.1 L'Aràbia abans de l'islam

Aràbia era una terra dura, de deserts immensos, on vivien **tribus** que sovint es feien la guerra entre si. Però no estava aïllada del món: per les seves rutes hi passaven les **caravanes** que portaven espècies, encens i seda entre l'Índia, Àfrica i la Mediterrània. La ciutat de la **Meca** era un important centre comercial i, alhora, religiós: la gent hi acudia a adorar nombrosos déus en un santuari anomenat la Kaaba.

3.2 Mahoma i l'hègira

A començament del **segle VII**, a la Meca, un comerciant anomenat **Mahoma** va començar a predicar un missatge nou i revolucionari: només hi havia **un sol Déu** (en àrab, *Allà*), creador de tot, i tots els éssers humans eren iguals davant seu. Aquesta fe és l'**islam** —una paraula que vol dir «submissió a Déu»— i els qui la segueixen són els **musulmans**.

El missatge de Mahoma molestava els poderosos de la Meca, que en vivien, del pelegrinatge als molts déus. Davant l'hostilitat, l'any **622** Mahoma i els seus seguidors van haver de marxar a la ciutat de Medina, on van ser ben rebuts i van poder organitzar-se com a comunitat. Aquell viatge, l'**hègira**, és tan important per a l'islam que marca l'**any 1 del calendari musulmà**: per a ells, la història es compta a partir d'aquell moment.

3.3 Una fe i una manera de viure

Les creences i les normes de l'islam es recullen en el seu llibre sagrat, l'**Alcorà**, que els musulmans consideren la paraula de Déu transmesa a Mahoma. L'islam no és només una religió per resar un dia a la setmana: és una manera de viure que organitza el dia a dia del creient al voltant de cinc obligacions fonamentals, els **cinc pilars**:

- **Declarar la fe**: afirmar que hi ha un sol Déu i que Mahoma és el seu profeta.
- **Resar** cinc vegades al dia, orientats cap a la Meca.
- **Donar almoïna** als pobres: compartir part del que es té.
- **Dejunar** durant el mes del **Ramadà**, de sol a sol.
- **Pelegrinar** a la Meca un cop a la vida, si es pot.

3.4 Una expansió fulgurant

El que va passar després és un dels fets més sorprenents de la història. Units per la nova fe i ben organitzats, els àrabs van sortir d'Àràbia i, en **menys de cent anys**, van conquerir un territori gegantí que anava des de l'Índia fins a l'oceà Atlàntic. Hi van ajudar el seu impuls i el fet que els dos grans imperis veïns —el bizantí i el persa— estaven esgotats de tant guerrear entre ells.

Aquell imperi tan extens el dirigien els **califes**, successors de Mahoma com a caps polítics i religiosos. La capital es va traslladar primer a **Damasc** (amb la família dels omeies) i després a **Bagdad** (amb els abbàssides), una ciutat de fundació nova que va arribar a tenir centenars de milers d'habitants i a ser un dels llocs més rics i cultes del planeta.

3.5 L'edat d'or del saber

El món islàmic no només va conquerir: també va **guardar, traduir i fer créixer el coneixement**. A Bagdad, els savis van reunir els llibres dels antics grecs, dels perses i dels indis, els van traduir a l'àrab i hi van afegir descobriments propis. Mentre a bona part de l'Occident el saber antic gairebé es perdia, allà es conservava i avançava.

D'aquell esforç ens han arribat coses que fem servir cada dia sense pensar-hi. La paraula **àlgebra** i la mateixa idea de fer càlculs ordenats (l'*algorisme*) venen del nom d'un savi de Bagdad. Els **números** que escrivim —l'1, el 2, el 3...— van arribar a Europa a través dels àrabs, encara que ells els havien après de l'Índia. El **paper**, molt més barat que el pergamí, també va viatjar cap a Occident per aquesta via. I la medicina, l'astronomia i les matemàtiques van fer passos de gegant. Sense aquells savis, bona part de la ciència antiga s'hauria perdut per sempre.

SAPS QUE...?

El català és ple de records d'aquella època. Quan dius *sucre, cotó, magatzem, duana, tarifa, taronja, carxofa, séquia, raval o xifra*, estàs parlant, sense saber-ho, amb **paraules d'origen àrab**. Són les empremtes d'un món que va ser veí, i de vegades amo, d'aquestes terres durant segles.

ACTIVITATS

- 10 Què va passar l'any 622 i per què és tan important per als musulmans?
- 11 Enumera els cinc pilars de l'islam i explica'n breument un.
- 12 Explica dues raons per les quals l'expansió de l'islam va ser tan ràpida.
- 13 Quines van ser les dues grans capitals dels califes? Quina va substituir l'altra?
- 14 Per què diem que el món islàmic va «salvar» bona part de la ciència antiga?
- 15 Busca tres paraules catalanes d'origen àrab que no surtin al dossier i digues què signifiquen.

---

4 L'Occident es refà: germànics, francs i feudalisme

Tornem a l'Occident, el tercer fragment del mar, el que ens queda més a prop. Després del 476, el seu territori havia quedat repartit en diversos **regnes germànics**. Eren regnes més pobres, més rurals i menys poblats que l'antic imperi: les grans ciutats van minvar, el comerç a llarga distància es va reduir i molta gent va tornar a viure del camp. Però d'aquell món, lentament, naixeria una nova Europa.

4.1 Els regnes germànics

A la península Ibèrica manaven els **visigots**, que van posar la capital a **Toledo** i van governar una població majoritàriament hispanoromana. A la Gàl·lia (l'actual França) es van fer forts els **francs**; a Itàlia, els ostrogots i després els llombards; a Britània, els angles i els saxons. Tots aquests pobles van acabar barrejant els seus costums amb l'herència romana que trobaven: van adoptar el llatí, moltes lleis romanes i, sobretot, el **cristianisme**, que es va convertir en el gran element comú de tot l'Occident.

4.2 Carlemany, un nou emperador

D'entre tots aquells regnes, el dels **francs** va créixer fins a convertir-se en una autèntica potència. El seu rei més famós, **Carlemany**, va conquerir mig Europa occidental i va voler ressuscitar la grandesa perduda de Roma. El dia de Nadal de l'any **800**, a Roma, el Papa el va coronar **emperador**. Per primera vegada en més de tres segles, l'Occident tornava a tenir un emperador... però ara era cristià i germànic, no pas romà.

Carlemany no només guerrejava. Conscient que calia gent preparada per governar, va impulsar **escoles** als monestirs i als palaus, va fer copiar i salvar molts llibres antics i fins i tot es va promoure una manera nova i més clara d'escriure les lletres. Els historiadors anomenen aquest impuls cultural el «**renaixement carolingi**». El seu imperi, però, no li va sobreviure gaire: en morir, els seus descendents se'l van repartir i, poc després, es va esmicolar en bocins.

4.3 Una Europa insegura

Just quan l'imperi de Carlemany es desfeia, l'Occident va patir una nova allau d'atacs vinguts de tres direccions: els **víking**s (o normands) baixaven del nord en els seus vaixells i remuntaven els rius saquejant pobles i monestirs; els **magjars**, genets vinguts de l'est, assolaven el centre d'Europa; i pirates **sarraïns** atacaven les costes mediterrànies. Els reis, dèbils i lluny, no podien protegir tothom. Sorgeix aleshores la gran pregunta de l'època: **si no hi ha ni exèrcit ni rei que t'empari, qui et protegeix?**

4.4 El feudalisme: un pacte de protecció

La resposta a aquella pregunta va donar forma a tota la societat. Davant la inseguretats, la gent va buscar refugi sota algú poderós que tingués soldats i un **castell**. Així va néixer el **feudalisme**, un

sistema basat en un **pacte personal**: un home (el **vassall**) jurava fidelitat i ajuda militar a un de més poderós (el **senyor**), i aquest, a canvi, li donava protecció i unes terres per viure, el **feu**. El pacte es segellava amb una cerimònia solemne, l'**homenatge**.

Al capdavant de tot hi havia el rei; per sota, els grans nobles; per sota d'ells, altres nobles i cavallers... Una cadena de fidelitats que sostenia tot l'edifici. I a la base, treballant la terra, hi havia la immensa majoria de la població: els **pagesos**. Molts d'ells eren **serfs**, és a dir, no eren esclaus, però estaven lligats a la terra del senyor i no la podien abandonar lliurement; havien de lliurar-li part de la collita i treballar per a ell.

4.5 Una societat de tres ordres

La gent de l'època explicava la seva pròpia societat dividint-la en **tres grans grups**, cadascun amb una funció: **els que preguen** (el clergat: bisbes, capellans i monjos, encarregats de la salvació de les ànimes); **els que lluiten** (la noblesa: cavallers i senyors, encarregats de la defensa); i **els que treballen** (els pagesos, que alimentaven tothom). Era una societat molt **rígida**: pràcticament naixies ja dins del teu grup i hi mories, sense gaire possibilitat de canviar de lloc.

SAPS QUE...?

En la cerimònia de l'homenatge, el vassall s'agenollava davant el senyor i li posava les mans juntes entre les seves, en senyal de fidelitat i d'entrega. D'aquell gest d'ajuntar les mans en ve, encara avui, la postura amb què molta gent resa.

ACTIVITATS

- 16 Quins eren els principals regnes germànics? On manaven els visigots?
- 17 Què va passar el dia de Nadal de l'any 800 i per què va ser important?
- 18 Quins tres pobles atacaven l'Europa dels segles IX i X? Relaciona aquesta inseguretad amb el naixement del feudalisme.
- 19 Explica què és el feudalisme fent servir les paraules *vassall*, *senyor* i *feu*.
- 20 Què era un serf? En què es diferenciava d'un esclau?
- 21 Fes un esquema dels tres ordres de la societat feudal i escriu la funció de cadascun.

---

5 La frontera de casa: 711 i el naixement de Catalunya

Fins ara hem parlat de mons que poden semblar llunyans. Però el xoc entre dos d'aquests mons — l'islam i l'Occident cristià— es va produir **aquí mateix**, a la nostra península i a la nostra comarca. I d'aquell xoc, en bona part, va néixer el nostre país.

5.1 711: tot canvia en una batalla

L'any **711**, un exèrcit musulmà vingut del nord d'Àfrica va creuar l'estret de Gibraltar i va derrotar el rei dels visigots en una sola gran batalla. El regne visigot, debilitat per les seves pròpies lluites internes, es va ensorrar amb una rapidesa sorprenent. En pocs anys, gairebé tota la península va passar a mans musulmanes i va rebre un nom nou: **al-Àndalus**.

Al-Àndalus es convertiria en una de les terres més brillants de l'Europa de l'època. La seva gran ciutat, **Còrdova**, va arribar a tenir biblioteques, banys públics, carrers il·luminats i una **mesquita** espectacular, mentre moltes ciutats del nord cristià eren poc més que pobles. Hi vivien musulmans, cristians i jueus; aquests dos darrers grups podien mantenir la seva religió, però havien de pagar uns impostos especials i no tenien els mateixos drets que els musulmans. Era una convivència real, però desigual.

5.2 La Marca Hispànica

Els francs de Carlemany no volien tenir l'islam tan a prop de casa. Per això van empènyer cap al sud dels Pirineus i, l'any **801**, van conquerir **Barcelona**. Per protegir aquella conquesta van organitzar una zona de defensa entre el seu imperi i al-Àndalus: la **Marca Hispànica**, una mena de «terra de frontera» dividida en **comtats** (Barcelona, Girona, Osona, Urgell, Cerdanya...). Cada comtat estava governat per un **comte**, que en teoria obeïa el rei dels francs.

5.3 De comtats de frontera a Catalunya

Amb el temps, aquells comtes van anar guanyant força i independència. Un dels més importants va ser **Guifré el Pelós**, que va aconseguir governar diversos comtats alhora i, sobretot, va fer que el càrrec passés de pares a fills: deixaven de ser funcionaris del rei franc per convertir-se en autèntics senyors del país. Generacions després, quan el rei franc va deixar d'ajudar els comtes davant els atacs musulmans, aquests van deixar d'obeir-lo del tot. Sense una declaració solemne ni una data exacta, els comtats catalans s'havien fet, de fet, **independents**. **D'aquell grup de comtats de frontera neix el que avui anomenem Catalunya.**

5.4 Repoblar el Bages

I aquí entra de ple la nostra comarca. El **Bages** era, literalment, **terra de frontera**: una zona insegura, sotmesa a ràtzies, amb molta terra erma i poca gent. Calia tornar-la a omplir, i això es va fer als segles **IX i X** amb un gran esforç de **re població**. El mètode era enginyós: qui ocupava una

terra abandonada i la treballava durant uns anys (un dret anomenat **aprisió**) se la quedava com a propietat. Així s'atreien colons disposats a arriscar-se a viure a la ratlla.

D'aquella feina van néixer els **masos** escampats pel territori, les primeres **esglésies** de pedra al voltant de les quals s'arraulia la gent, i les **torres i castells** que vigilaven la frontera. Un dels grans testimonis d'aquella època encara és dret i el pots visitar: el monestir de **Sant Benet de Bages**, fundat cap a l'any **960** a tocar de Manresa. Quan hi vagis, recorda que aquelles pedres es van aixecar just a la ratlla que separava dos mons, l'islam i la cristiandat.

SAPS QUE...?

La frontera no era només un perill: també deixava petjades pertot. Mira el mapa de la comarca i hi trobaràs noms que parlen d'aquell temps —torres, guàrdies, castells— i, escampats pel país, mots d'origen àrab com *raval* o *séquia*. Cada nom és una pista d'una història de mil anys.

ACTIVITATS

- 22 Què va passar l'any 711? Quin nom va rebre el territori conquerit?
- 23 Com era la convivència entre musulmans, cristians i jueus a al-Àndalus? Era igualitària? Justifica-ho.
- 24 Què era la Marca Hispànica i per què la van crear els francs?
- 25 Explica com els comtats catalans van passar de dependre del rei franc a ser, de fet, independents.
- 26 Què vol dir «aprisió» i per què va ser útil per repoblar el Bages?
- 27 Busca un element del teu municipi o comarca (una església, un castell, un topònim) que pugui venir d'aquesta època i explica'l breument.

6 Un mar, tres mons: aïllats o connectats?

Ja tenim els tres hereus de Roma repartits al voltant del mateix mar: l'Occident cristià i feudal, l'Imperi bizantí i el món de l'islam. La pregunta amb què vam començar la unitat torna ara, més afinada: aquells tres mons, ¿vivien d'esquena els uns als altres, com tres veïns barallats, o seguien units pel Mediterrani malgrat tot?

6.1 Guerra a la frontera

És cert que sovint **guerrejaven** entre ells. La religió diferent servia moltes vegades de bandera i de justificació dels conflictes, i les fronteres —com la del Bages— vivien en una tensió constant, amb atacs i contraatacs. Vist des d'aquí, podria semblar que eren tres mons enemics i tancats.

6.2 Enemics que comerciaven

Però la realitat és que, al mateix temps que es combatien, **mai van deixar de comerciar**. La seda, l'or, les espècies, els esclaus i mil productes més continuaven viatjant d'una riba a l'altra del mar. Els mercaders no entenien de fronteres religioses quan hi havia negoci a fer, i ciutats com Constantinoble, Còrdova o, més tard, les ciutats italianes es van enriquir fent precisament d'intermediàries entre mons.

6.3 El mar com a pont del saber

I encara hi ha una cosa més important que viatjava pel mar: el **coneixement**. Recorda que el món islàmic havia traduït i conservat la ciència dels antics grecs. Doncs bé, segles després, bona part d'aquell saber tornaria a l'Occident cristià, sovint a través d'al-Àndalus, traduït de l'àrab al llatí. La fe i les armes separaven aquells mons; els llibres, els números i les mercaderies els tornaven a connectar. Eren rivals, sí, però rivals que no podien viure del tot l'un sense l'altre.

6.4 Tres hereus, un sol origen

Aquest quadre resumeix bona part del que has après. Fixa't que els tres mons comparteixen una mateixa arrel —tots són, d'una manera o altra, fills de Roma i del Mediterrani—, però cadascun la transforma a la seva manera:

	OCCIDENT FEUDAL	IMPERI BIZANTÍ	MÓN ISLÀMIC
Centre	Molts regnes (Aquisgrà)	Constantinoble	Damasc, després Bagdad
Qui mana	Reis i senyors feudals	L'emperador	El califa
Religió	Cristianisme (catòlic)	Cristianisme (ortodox)	Islam
Llengua culta	Llatí	Grec	Àrab

	OCCIDENT FEUDAL	IMPERI BIZANTÍ	MÓN ISLÀMIC
Economia	Rural i agrària	Comerç i ciutats	Comerç i ciutats
Punt fort	L'Església com a lligam	Continuïtat i riquesa	Ciència i comerç

Tres respostes diferents a una mateixa pregunta —*què fem amb l'herència de Roma?*— que continuen marcant, encara avui, el mapa cultural i religiós de la Mediterrània. Quan miris un mapa actual d'aquest mar, recorda que les seves divisions van començar a dibuixar-se en l'època que acabes d'estudiar.

ACTIVITATS

- 28 Per què diem que els tres mons estaven alhora enfrontats i connectats? Posa un exemple de cada cosa.
- 29 Quins productes i quins coneixements viatjaven pel Mediterrani entre els tres mons?
- 30 Copia i completa el quadre comparatiu dels tres mons amb les files: centre, qui mana, religió, llengua i economia.
- 31 Dels tres hereus de Roma, quin creus que s'assemblava més a l'Imperi romà original? Justifica la resposta.
- 32 Reflexió final: torna a la pregunta del principi. Els tres mons del Mediterrani, ¿viven aïllats o connectats? Escriu un paràgraf argumentant la teva resposta amb exemples del dossier.

---

7 Glossari de la unitat

Mare Nostrum	«El nostre mar»: nom que els romans donaven a la Mediterrània, que envoltaven sencera.
Edat mitjana	Època de la història europea que va, aproximadament, del segle V al XV; comença amb la fi de l'Imperi romà d'Occident.
Bàrbars	Nom que els romans donaven als pobles de fora de l'imperi, sobretot els germànics. Volia dir «estrangers».
Imperi bizantí	Continuïtat de l'Imperi romà a Orient, amb capital a Constantinoble i llengua grega. Va durar fins al 1453.
Ortodox	Relatiu a l'Església cristiana d'Orient, separada de la de Roma.
Islam	Religió monoteïsta nascuda a Aràbia al segle VII a partir de la predicació de Mahoma.
Hègira	Viatge de Mahoma de la Meca a Medina (622); marca l'any 1 del calendari musulmà.
Alcorà	Llibre sagrat de l'islam, que recull el missatge que els musulmans creuen revelat per Déu a Mahoma.
Califa	Màxim governant del món islàmic, alhora cap polític i religiós, successor de Mahoma.
Al-Àndalus	Nom del territori de la península Ibèrica sota domini musulmà a partir del 711.
Feudalisme	Sistema basat en pactes de fidelitat: el senyor dona terres i protecció a canvi d'ajuda i obediència.
Vassall	Home que jura fidelitat i ajuda a un senyor més poderós a canvi de protecció i d'un feu.
Feu	Terres que el senyor cedeix al vassall a canvi de la seva fidelitat i els seus serveis.
Serf	Pagès lligat a la terra d'un senyor, a qui devia treball i part de la collita; no era esclau, però no era del tot lliure.
Marca Hispànica	Franja fronterera creada pels francs entre el seu imperi i al-Àndalus; origen dels comtats catalans.
Aprisió	Dret pel qual qui ocupava i treballava una terra erma de frontera durant un temps se'n feia propietari.

Repoblació

Procés d'ocupar i conrear de nou terres de frontera buides, com el Bages als segles IX-X.